

Трагедія Бабиного Яру (1941–1943 рр.)

Друга світова і Велика Вітчизняна війна не відходять у небуття й забуття. Ціна війни і миру — вічно у незгасній пам'яті. Адже пам'ять — частина духовного життя народу, його найсвятіша істина. Пам'яті про одну з найбільших трагедій в історії Великої Вітчизняної війни і Другої світової війни — трагедії Бабиного Яру і присвячено це повідомлення.

Бабин Яр. Тут розстрілювали, тут спалювали трупи і тут просівали попіл.

Бабин Яр — урочище в Шевченківському районі — один із найбільших на території Києва ярів (довжина близько 2,5 км, глибина від 10 до 50 м), який розташований на території від сучасної вул. Дорогожицької до Куренівки (вул. Фрунзе). Після Другої світової війни ця назва київського яру стала символом людської трагедії. Так історично склалося, що Бабин Яр в Україні і в світі значить набагато більше, чим топографічна назва. Він є одним з трагічних місць масового геноциду часів Другої світової війни. Саме ця київська околиця стала символом початку єврейського Голокосту в Європі, містом перших масових розстрілів євреїв, хоч хвиля розстрілів котилася до Києва від західного кордону.

За переписом населення 1939 р. у Києві проживало 846,7 тис. мешканців, серед яких 25,5% євреї. Понад 200 тис. були призвані до лав Червоної Армії, 325 тис. — евакуйовані на захід інженери, робочі, службовці, відповідальні працівники державних і партійних органів, представники науки, мистецтва і члени їхніх сімей, а також сім'ї працівників НКВС і керівного складу Червоної Армії. 19 вересня 1941 р., у полудень, у Київ увійшли війська 6-ї німецької армії під командуванням генерал-фельдмаршала фон Райхенау, які впродовж 73 днів намагалися захопити місто. Вже у перші дні окупації міста нацисти розпочали розстріл євреїв.

Київ став першим великим містом, цілком «вільним від євреїв».

А звільняли Київ від євреїв саме в Бабиному Яру, де було розстріляно майже все єврейське населення міста. За переписом, який провела Київська міська управа, на 1 квітня 1942 р. у місті проживало 352 139 осіб, з них українців — 281 611, росіян — 50 263, поляків — 7 874, циганів — 40, євреїв — 20¹.

У серпні 1943 р., коли фронт наближався до Дніпра, окупанти приступили до винищення слідів масових розстрілів у Бабиному Яру. Спеціаль-

ну зондеркоманду 1005 А під командуванням штандартенфюрера П. Блобеля (за вироком міжнародного Нюрнберзького трибуналу його як воєнного злочинця було страчено в 1951 р. у в'язниці м. Ландсбергу) було створено для проведення робіт з викопування і спалення трупів розстріляних людей. У Києві це примусили зробити в'язнів Сирецького концтабору. В'язні працювали в кайданах, поводитися з ними вкрай жорстоко. Жили в'язні в землянках, безпосередньо в Бабиному Яру. 28 вересня 1943 р. в'язні склали останню піч для спалення тіл, вони розуміли, що споруджують її для себе і вночі здійснили спробу втечі. З 326 в'язнів живими залишилося лише 18.

У період окупації міста німецькими військами з 19 вересня 1941 р. по 6 листопада 1943 р. було страчено майже 200 тисяч осіб. В листопаді 1943 р. одразу після визволення, в місті нараховувалося близько 180 тисяч жителів.

Бабин Яр був місцем масових страт і поховань, він став величезною братською могилою, де тільки згідно з офіційними радянськими даними загинуло більше ста тисяч осіб — військовополонених, євреїв, циган, комуністів, підпільників, моряків Дніпровського загону Пінської військової флотилії, партизанів, націоналістів, заручників та ін., всіх тих, хто вважався «ворогом Третього райху».

Примітка

¹ Державний архів Київської області, ф. Р-2360, оп. 12, спр. 14, арк. 6.

В. Щетников (м. Одеса)

Історіографія Голокосту в Одесі і Трансністрії (огляд новітніх праць істориків Ізраїлю, Молдови і США)

Відтак, вважаємо за доцільне привернути увагу до трьох праць, що на початку ХХІ ст. презентують головні напрями та тенденції вивчення проблеми, як у зазначених регіонах, так і за аспектами, на яких акцентують увагу дані дослідники.

Найбільш ранньою, за часом появи, є монографія американського дослідника Раду Іоаніда (Radu Ioanid) «The Holocaust in Romania. The De-